

Krise (Colloquium-Verlag, Berlin-Dahlem, 1953). Her gives i sammentrængt form et smukt billede af M.s personlighed og forskergerning. Storheden i denne ses af, at Dehios sammenstilling af M. med Ranke og Jacob Burckhardt føles naturlig.

Holger Hjelholt.

Det er vist almindelig anerkendt, at kapitalismen i Vest- og Nordeuropa i 17. og til dels 18. årh. nåede sin kraftigste udvikling i Holland og specielt i Amsterdam, og at denne bys erhvervsformer i betydelig udstrækning dannede mønster for og gav impulser til den noget senere udvikling af kapitalismen i de omliggende lande, navnlig England, Frankrig og de Skandinaviske riger. Des mærkelige er det, at der hidtil ikke synes at være gjort forsøg på at give en alsidig og sammenfattende skildring af kapitalismen i Amsterdam, dens karakter og udvikling.

Et sådant forsøg er nu for 17. årh.s vedkommende gjort af den Nordamerikanske historiker Violet Barbour med værket *Capitalism in Amsterdam in the Seventeenth Century* (Baltimore, 1950, 171 sider). Forf. oplyser i sit forord, at hun oprindeligt vilde have behandlet emnet i et kapitel i et planlagt værk om rivaliteten mellem Engelsk og Hollandsk handel i 17. årh., men at det voxede ud over denne ramme og antog selvstændig form. Det er der næppe grund til at beklage. Med sine kun godt 130 textsider synes den foreliggende bog at give en overraskende fyldig gennemgang af den Amsterdamske kapitalismes grundlag, udvikling og forskellige ytringsformer, afrundet med en sammenfattende bedømmelse af dens almene karakter. Fremstillingen hviler først og fremmest på et overordentlig omfattende kendskab til litteraturen, både til den samtidige og til senere videnskabelige behandlinger. Til supplerung heraf er i nogen grad inddraget arkivmateriale fra Public Record Office i London, Algemeen Rijksarchief i Haag og Gemeente Oud-Archief i Amsterdam. I det sidstnævnte arkiv, hvis store righoldighed, navnlig på notararkiver, gør det vanskeligt at bruge for forskningen, har den dærværende arkivmand dr. Simon Hart — hvis generøse hjælp også en del Nordiske historikere har nydt godt af — hjulpet forf. til at drage interessant stof frem.

Som udgangspunkt gives en skildring af det Amsterdamske markedes opvæxt, af byens udvikling fra en ikke ubetydelig søfarts- og varehandelsby i 16. årh., udledende sin trivsel af en betydelig handelsflåde og en mellemandel baseret på vareudvexlingen

mellem det Skandinavisk-Baltiske område og Sydvesteuropa, til dens stilling i 17. årh. som Europas vigtigste generelle stapelmarked og som dets førende kapitalcentrum. Denne forvandling fuldbyrdedes i det væsentlige i løbet af de første 25 år efter Antwerpens ulykke i 1585. Det betones, at tilstrømningen til Amsterdam af dygtige og kapitalstærke borgerkredse fra de af Spanierne »pacificerede« sydlige provinser og af Portugisiske og Spanske Jøder blev et vigtigt incitament for byens hastige udvikling; men forf. fastholder dog, at det Hollandske element forblev grundstammen i alle vigtigere grene af byens erhvervsliv. Ligeledes advarer hun mod at overvurdere betydningen af de nye faktorer for dens trivsel, som f. ex. handelen på Levanten, Ost- og Vestindien med de dertil hørende kompagnidannelser, de nye industrier, banken o. s. v., idet midtpunktet i dens økonomi stadig var den Baltiske handel, der beslaglagde hovedparten af den disponible handelskapital.

Pengene, kapitalismens nødvendige virkemiddel, får deres særlige omtale i et kapitel, der behandler de former for pengeomsætning, der i denne forbindelse har størst interesse, nemlig vekselsbankens forretninger, handelen med ædle metaller og vekselshandelen. I de to sidstnævnte handelsgrene var det Amsterdamske marked dominerende i hele Vest- og Nordeuropa, og byens Wisselbank nød en sådan tillid, at også de udenlandske kontohavere var talrige; som et eksempel af interesse for Dansk historie kan nævnes, at Corfitz Ulfeldt havde konto i banken i 1651—52.

I en række kapitler skildres herefter, hvorledes de store kapitalmængder, der samledes i Amsterdam, kom til anvendelse, nemlig til den omfattende udbygning af selve byen og af dens havne- og pakhusanlæg, til dens opvoxende forædlingsindustrier, til den omsiggribende spekulationshandel i varer og aktier, til offentlige lån og først og sidst til selve varehandelen. En af hovedårsagerne til den Amsterdamske handels overordentlige slagkraft og konkurrenceevne var netop dens lette adgang til rigelige og billige kapitaltilførsler, der tillod den at afvente de fordelagtigste købs- og salgstidspunkter, at betale sine køb kontant og at give udenlandske forbindelser en udstrakt og ret langvarig kredit. Dette var selvsagt navnlig af betydning ved handelen på de Baltiske og Skandinaviske områder, hvis købmandsstand kun havde sparsom kapitaltilgang og nok kunde være fristet til at udvide sin virkekreds ved hjælp af lånt Hollandsk kapital. Denne kredit til fremmede handelsforbindelser betød i sig selv en løbende udlandsinvestering, men ved siden heraf fandt betydelige kapitaler vej fra Amsterdam til udlandet gennem lån til fremmede fyrster og

investering i fremmede industrier og handelskompagnier. Udviklingen af den Svenske og Norske bjergværksindustri skyldtes i vid udstrækning Amsterdam-kapital, ligesom de Danske handelskompagnier — skønt direkte konkurrenter til de Hollandske — støttedes af Hollandsk kapital, der ikke fandt tilstrækkelig frit råderum inden for hjemlandets monopolistiske kompagnier.

I sin sammenfattende karakteristik af den Amsterdamske kapitalisme fremhæver forf. denne frigjorthed fra hensyn til snævrere nationale erhvervsinteresser som betegnende. Trods ikke helt få forbud og indgreb til bedste for enkelte erhvervsgrøner måtte hovedsynspunktet være frem for alt at søge at opretholde byens stilling som internationalt centrum for vare- og pengehandel. Det krævede den størst mulige frihed for vareomsætningen og kapitalbevægelserne, ja endog tolerance over for foretagsomhed, der kunde synes direkte stridende mod Nederlandenes politik og interesser, f. ex. handelsforbindelse med magter, som man lå i åben krig med eller stredes med om det kommercielle herredømme.

I det hele må det siges, at denne lille bog giver et klart, vel-disponeret og nuanceret billede af den Amsterdamske kapitalismes hovedtyringsformer i Nederlandenes storhedstid. Den udmærkede fremstillingsform synes at hvile på et ret omfattende materiale, der er benyttet med kritik og evne til at fastholde de større linjer uden at tabe blikket for enkelthederne. Blandt de enkeltheder, forf. har medtaget, findes adskillige, der har direkte interesse for Dansk og Nordisk historie.

Sune Dalgård.

Med Commonwealth Fund professoren i amerikansk historie ved Londons universitet H. Hale Bellot's værk *American History and American Historians* (London, 1952, XII + 336 sider + 7 kort) er der strakt en hjælpende hånd ud mod de talrige Europæere, som i disse år søger orientering i amerikansk historie. Den opgave, som prof. Bellot har stillet sig, er 1) at skitsere de karakteristiske træk i amerikansk historieskrivning i perioden 1890—1940, så vidt den har beskæftiget sig med De forenede Staters historie, og, med dette rids som baggrund, 2) at give en oversigt over staternes historie under stadig hensyntagen til forskernes diskussion af de pågældende emner. Dette uddybes med fyldige bibliografiske noter.

Første punkt løser forf. gennem sit indledende kapitel, «Recent American Historiography». Det skildres, hvorledes den dilettantisme, som var herskende indenfor amerikansk historieskrivning